

Tematski blok o povijesti školstva u Hrvatskoj

Obrazovanje mladih generacija kao temelj budućnosti i preduvjet za modernizaciju i napredak na svim područjima društvenoga života odavno je bilo važna tema u intelektualnim krugovima, a osobito od prosvjetiteljstva nadalje i među najvišim upravnim strukturama europskih monarhija. I danas je aktualna tema u hrvatskom društvu. Povijest obrazovanja i obrazovnoga sustava nije, doduše, nova tema u hrvatskoj historiografiji ni na regionalnoj odnosno lokalnoj ni na nacionalnoj razini, ali je jedno od onih istraživačkih područja u kojem ima još mnogo neistraženih ili samo parcijalno istraženih tema i aspekata. Nedostaje i cjeloviti sintetski prikaz povijesti školstva i obrazovanja u Hrvatskoj, napisan u skladu sa suvremenim metodološkim pristupima. Suvremeni interdisciplinarni i komparativni pristup istraživanju i korištenje relevantne strane literature s inovativnim interpretativnim modelima omogućavaju današnjim istraživačima oblikovanje novih i zanimljivih znanstvenih spoznaja vezanih za povijest hrvatskoga školstva te novu interpretaciju dosadašnjih istraživačkih rezultata.

U sklopu projekta *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj (18. i 19. stoljeće)*, koji se pod vodstvom dr. sc. Ivane Horbec provodi u Hrvatskom institutu za povijest, a financira ga Hrvatska zaklada za znanost, tijekom postupka prijavljivanja tema za V. kongres hrvatskih povjesničara (Zadar, 5. – 8. listopada 2016.) iskristalizirala se ideja o utemeljenju sekcije vezane za povijest školstva i obrazovanja koja bi ušla u službeni program Kongresa. Suradnici na spomenutom projektu i drugi istaknuti domaći stručnjaci koji proučavaju različite aspekte hrvatskoga obrazovnog sustava u povijesti na sekciji bi predstavili rezultate vlastitih istraživanja i razmijenili iskustva i ideje za buduća istraživanja. Unatoč kratkom vremenu za pripremu, sekcija pod nazivom “Povijest školstva i obrazovanja” uspješno je održana 6. listopada 2016. godine. U radu sekcije sudjelovalo je deset znanstvenica i znanstvenika, a moderirala ju je dr. sc. Vlasta Švoger. Sudionici sekcije u svojim su izlaganjima obuhvatili razdoblje od XVIII. do druge polovine XX. stoljeća. Dr. sc. Teodora Shek Brnardić (Hrvatski institut za povijest, Zagreb) predstavila je svoja istraživanja vezana za školovanje habsburških časnika na Akademiji u Bečkom Novom Mjestu, stavljajući težište na reforme koje su provedene dok je Akademijom upravljao grof Franz Joseph Kinsky (1779. – 1805.). Dr. sc. Ivana Horbec (Hrvatski institut za povijest, Zagreb) održala je izlaganje pod

naslovom “Obrazovanjem protiv političkih konflikata. Podučavanje javnom pravu na habsburškim visokim školama XVIII. stoljeća”. Dr. sc. Milan Vrbanus (Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod) održao je izlaganje pod naslovom “Otpori, sukobi i doprinosi organiziranju školstva u Slavoniji u XVIII. i prvim desetljećima XIX. stoljeća”. Mislav Gregl, prof. (Hrvatski institut za povijest, Zagreb) predstavio je rad zagrebačke Kraljevske akademije znanosti u doba rata 1809., a dr. sc. Vlasta Švoger (Hrvatski institut za povijest, Zagreb) govorila je o tome kako su revolucionarna previranja 1848./1849. bila važan poticaj za promjene u hrvatskom školstvu i školstvu Habsburške Monarhije. Sonja Gaćina Škalamera, muzejska savjetnica iz Hrvatskoga školskog muzeja u Zagrebu, govorila je o Učiteljskoj zadruzi (1865. – 1891.), najstarijoj učiteljskoj udruzi u Hrvatskoj, a Sergej Filipović (Tehnička škola i prirodoslovna gimnazija Ruđera Boškovića i Filozofski fakultet u Osijeku) predstavio je rezultate svojih istraživanja o štrajku solidarnosti učenika osječke Velike gimnazije 1912. godine. Dr. sc. Branko Ostajmer (Hrvatski institut za povijest, Zagreb) izlagao je o učiteljstvu banske Hrvatske tijekom Prvoga svjetskog rata, a dr. sc. Dinko Župan (Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod) predstavio je svoja istraživanja vezana za rad Đačke menze u Osijeku (1920. – 1930.) kao primjer solidarnosti prema socijalno ugroženim učenicima. Rad sekcije zaključio je dr. sc. Vanni D'Alessio (Odsjek za povijest Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska i Dipartimento di scienze sociali, Università di Napoli, Italija) izlaganjem pod naslovom “Talijansko školstvo u Rijeci i Istri nakon Drugog svjetskog rata: nacionalne politike države i manjine”.

Uredništva *Povijesnih priloga* i *Časopisa za suvremenu povijest* iskazala su zanimanje za objavljivanje radova sa sekcije o povijesti školstva i obrazovanja i dogovoreno je da će radovi koji kronološki obuhvaćaju razdoblje do sredine XIX. stoljeća biti objavljeni u *Povijesnim priložima*, a ostali u *Časopisu za suvremenu povijest*.

U ovom broju *Časopisa za suvremenu povijest* čitateljima se predstavljaju dva rada sa sekcije o povijesti školstva i obrazovanja. Sergej Filipović na temelju arhivskih izvora i onodobnoga tiska analizira štrajk učenika osječke Kraljevske velike gimnazije u veljači 1912. i stavlja ga u širi kontekst povijesnih zbivanja u Hrvatskoj, napose onih vezanih za političku krizu nakon imenovanja Slavka Cuvaja za hrvatskoga bana i nakon što je novi ban raspustio hrvatski Sabor. Autor utvrđuje uzroke učeničkoga štrajka, prikazuje njegov tijek i odjek u javnosti te posljedice za učenike koji su u njemu sudjelovali. Na primjeru lokalnoga učeničkoga štrajka, koji je imao odjek u cijeloj Hrvatskoj, autor pokazuje da je nova mlada generacija bila spremna boriti se za svoja uvjerenja i da je nastavljen proces njezine radikalizacije. Vanni D'Alessio u tekstu “Politika obrazovanja i nacionalno pitanje u socijalističkoj Jugoslaviji: škole s talijanskim nastavnim jezikom u Istri i Rijeci” analizira nacionalnu politiku prema manjinama u višejezičnim područjima te pitanje nacionalne pripadnosti i ravnodušnosti u državnoj tranziciji. Na primjeru školstva na talijanskom

jeziku u Istri i na riječkom području prikazuje proces integracije stanovništva s talijanskim materinjim jezikom u Narodnu Republiku Hrvatsku nakon Drugoga svjetskog rata, analizira strategije i politike lokalnih i središnjih vlasti te članova različitih institucija talijanske manjine prema asimilaciji, disimilaciji i izolaciji stanovništva koje je govorilo talijanskim jezikom.

Ovi su radovi primjer različitih mogućnosti i pristupa u obradi bogate i raznovrsne građe vezane uz povijest školstva u Hrvatskoj i doprinose rasvjetljavanju društvene, a dijelom i političke povijesti hrvatskoga naroda u burnom XX. stoljeću.

Ostali radovi sa sekcije o povijesti hrvatskoga školstva kronološki vezani za drugu polovinu XIX. i za XX. stoljeće bit će objavljeni u idućem broju *Časopisa za suvremenu povijest*.

Vlasta ŠvoGER